VOORSTEL AAN DE RAAD: Raadsvergadering d.d. 10 december 2024

NR.: RI-24-00991

Onderwerp: Erfgoedbeleid 2025-2031	Agendapunt	**11.**
	Raadsvoorstel-nummer	**2024-75**

Voorstel:

1. Het Erfgoedbeleid 2025-2031 vast te stellen.
2. In te stemmen met het beschikbaar stellen van een incidenteel krediet van € 300.000,- uit de begrotingsruimte 2025 voor het realiseren van het uitvoeringsprogramma erfgoedbeleid 2025-2031.

Burgemeester en wethouders van Nederweert,

De secretaris,	De burgemeester,
drs. J.C.T. (Johan) Bakens	B.M.T.J. (Birgit) Op de Laak

Portefeuillehouder(s) : Wethouder Meessen

Auteur : E.C.M. Leenders

Datum : 7 november 2024

Bijlage(n) : Bijlagen

Rapportage bij: Erfgoedbeleid 2025-2031
Raadsvoorstel nr: RI-24-00991
Raadsvergadering d.d. 10 december 2024

Voorstel
1. Het Erfgoedbeleid 2025-2031 vast te stellen.
2. In te stemmen met het beschikbaar stellen van een incidenteel krediet van € 300.000,- uit de begrotingsruimte 2025 het realiseren van het uitvoeringsprogramma erfgoedbeleid 2025-2031.

Inleiding
Nederweert heeft een rijk verleden. De oudste vermeldingen van een zelfstandig Nederweert dateren uit 1419. Het gebied werd echter al in de Prehistorie bewoond, getuigen de zogenaamde Celtic Fields ten oosten van Nederweert. Dit waren vierkante Prehistorische akkervelden welke waren voorzien van omwalling. Tot begin negentiende eeuw bleven nederzettingen en bouwgronden beperkt tot het dekzand-bied dat als een eiland van ongeveer vijf bij tien kilometer in de laag gelegen Roerdalen met moerassen was gelegen. Vanaf de middeleeuwen werden de omliggende moeras- en heidegebieden geleidelijk ontgonnen. De laatste grootschalige ontginning heeft in de jaren vijftig van de vorige eeuw plaatsgevonden. Nederweert is als oude kern midden in het oude bouwland op het dekzandgebied gelegen. Verder zijn verschillende oudere nederzettingen en gehuchten aanwezig. Deze zijn verspreid over het dekzandeiland. Aan de zuidzijde van de gemeente aan de rand van het beekdal van de Tungelroys beek liggen de kern Leveroy en het gehucht Mildert.

Zowel het landschap als de nederzettingen met bebouwing van Nederweert hebben bijzondere kwaliteiten, deze zijn ontstaan door het gebruik en de ontwikkeling van het gebied door de jaren heen, welke sporen heeft achtergelaten en worden aangemerkt als erfgoed. De gemeente Nederweert koestert de lokale identiteit en wil de landschappelijke kwaliteiten en kernen waar mogelijk behouden en waar wenselijk versterken.

Een groot deel van het erfgoed in de gemeente is al beschermd. De gemeente Nederweert kent 35 rijksmonumenten. Ook zijn 86 panden aangewezen tot gemeentelijk monument. Daarnaast heeft de raad in 2018 een archeologisch beleid met beleids- en verwachtingskaart vastgesteld. Op grond van het bestemmingsplan “Buitengebied”, is reeds een aantal landschapselementen beschermd. Dit bestemmingsplan maakt onderdeel uit van het tijdelijke Omgevingsplan dat per 1 januari 2024 in werking is getreden.

De monumentenzorg en de bescherming van erfgoed is volop in beweging. Er vindt al lange tijd een verbreding plaats van objectgerichte monumentenzorg (gebouwen) naar de zorg voor de historisch gegroeide omgeving en als zodanig voor het cultuurhistorisch erfgoed als geheel. Ook is de manier van bescherming gewijzigd. Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Gemeenten worden op basis van deze nieuwe wet verplicht om voor 1 januari 2032 een omgevingsplan vast te stellen waarin de regels over de fysieke leefomgeving en ook het ruimtelijke erfgoed worden opgenomen.

Gelet op het feit dat al het ruimtelijke erfgoed moet worden opgenomen in het omgevingsplan is het noodzakelijk om een gemeente brede inventarisatie en selectie van het ruimtelijke erfgoed plaats te laten vinden. De selectie moet uiteindelijk landen in een waardenkaart, die uiteindelijk wordt omgezet in een inspiratie- en beschermingskader in het omgevingsplan. In voorliggende erfgoednota worden keuzes gemaakt ten aanzien van het ruimtelijke erfgoed. Wat gaan we inventariseren, selecteren en beschermen en met welke diepgang?

We streven ernaar om een goede basis voor ruimtelijk erfgoed te leggen in het Omgevingsplan. De basis voor bescherming van het ruimtelijk erfgoed zal vervolgens in de praktijk worden beproefd. Waarna evaluatie, bijstelling en aanvulling zal plaatsvinden. De looptijd van dit erfgoedbeleid is dan ook zodanig gekozen dat implementatie, bescherming en beproeving in de praktijk binnen het tijdsbestek van deze beleidsnota valt. Het accent van de voorliggende nota ligt dan ook vooral op de inventarisatie, selectie en bescherming en de diepgang hiervan.

Daarnaast is er ook landelijk sprake van een aantal ontwikkelingen die (her)positionering van het erfgoedbeleid noodzakelijk maken. De gemeente Nederweert wil haar toekomstige beleid op deze ontwikkelingen afstemmen. Deze nota geeft inzicht in deze ontwikkelingen en de te maken keuzes.

Beoogd effect
Een vastgestelde erfgoedbeleidsnota waarin aan de hand van thema's prioriteiten worden gesteld en waarin een agenda voor de toekomst en een uitvoeringsprogramma zijn opgenomen.

Per thema is het beoogd effect

(H)erkenning van erfgoed
Nederweert heeft een rijk verleden, karakteristieke oude kernen en bijzonder landschap. Veel inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere waarden van het erfgoed, dat een van de dragers is van de eigenheid en identiteit van de verschillende kernen. Het erfgoed wordt niet altijd herkend en als gewoon ervaren. Als onderdeel van het erfgoedbeleid willen we dan ook onze inwoners en eigenaren van erfgoed bewust maken van de waarde van het erfgoed. Door het (h)erkennen van de waarden willen we draagvlak voor het behoud van erfgoed bewerkstelligen.

Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed
Panden en monumenten die niet worden onderhouden of leeg staan raken in verval. Ze kunnen dus alleen in stand worden gehouden als ze een bestemming hebben. Hiervoor is een actieve rol voor de gemeente weggelegd. Eigenaren van leegstaande monumenten moeten worden benaderd om over te gaan tot restauratie en herbestemming. In de huidige bestemmingsplannen en in het toekomstige Omgevingsplan zijn en worden ruime mogelijkheden opgenomen om herbestemming van leegstaande monumenten en karakteristieke panden mogelijk te maken. Het landschap zal duurzaam moeten worden ingericht om te voorzien in de klimaatadaptie. Historische oplossingen kunnen daarbij als inspiratiebron dienen.

Beleving van erfgoed
Ons erfgoed geeft atmosfeer en sfeer aan de kernen en het landschap; iedere kern heeft er een eigen karakter door. Dit is van belang voor de aantrekkelijkheid van de leefomgeving maar ook voor meer toeristische en recreatieve aantrekkingskracht. Nederweert zet de komende periode in op het beter beleefbaar maken van het erfgoed. Dit kan op een aantal manieren. Allereerst door bij de herinrichting van historische dorpskernen en ontwikkeling van gebieden inspiratie te zoeken in het verleden, een passende bestrating en straatmeubilair aan te brengen en de planvorming te baseren op historische elementen. Daarnaast kan erfgoed beleefbaar worden gemaakt door het ontsluiten van het erfgoed.

Argumenten
1.1 Het draagt bij aan het behoud van cultuurhistorische waarde
Het erfgoed in Nederweert, van historische gebouwen tot archeologische vondsten en immateriële gebruiken, is een tastbare herinnering aan ons verleden. Deze waardevolle objecten en tradities vertellen het verhaal van de gemeenschap, en een erfgoedbeleid biedt de structuur om deze elementen te identificeren, te categoriseren en zorgvuldig te bewaren. Zonder beleid riskeren we dat deze waardevolle bronnen in verval raken of verloren gaan door onwetendheid, verwaarlozing of ongepaste ontwikkelingen. Het doel van beleid het behouden van deze collectieve herinneringen en beschermen tegen het onomkeerbare verlies ervan.

1.2 Het versterkt de lokale identiteit
Erfgoed vormt de ruggengraat van de identiteit van Nederweert en draagt bij aan een sterk gemeenschapsgevoel. Erfgoedbeleid helpt bij het definiëren en koesteren van die identiteit. Het geeft richting aan hoe we als gemeente omgaan met onze eigen cultuurhistorische elementen, en dit bevordert het gevoel van verbondenheid onder inwoners. Mensen voelen zich trotser en meer betrokken bij hun woonplaats wanneer ze weten dat hun erfgoed wordt gewaardeerd en beschermd.

1.3 Het erfgoedbeleid sluit aan bij het gemeentelijk ambitieniveau en strategische visie.
Het erfgoedbeleid sluit aan bij de strategische visie 2020 en de omgevingsvisies van de gemeente. Hierin is bijvoorbeeld aandacht voor identiteit en beleving. Tijdens de informatieavonden en diverse bespreekmomenten voor/door de gemeenteraad is bovendien gebleken dat de ambitie met betrekking tot erfgoed hoog is.

1.4 Het zorgt voor Toeristische aantrekkingskracht en economische stimulans
Erfgoed trekt jaarlijks veel bezoekers aan die op zoek zijn naar cultuur en historie. Nederweert kan met een goed erfgoedbeleid zijn historische gebouwen, landschappen en andere bezienswaardigheden promoten als toeristische trekpleisters. Dit genereert economische voordelen voor de gemeente en lokale bedrijven, zoals horeca, winkeliers en recreatieondernemers, die profiteren van het toerisme. Een erfgoedbeleid stelt richtlijnen voor het behoud en de promotie van erfgoedlocaties en maakt de gemeente aantrekkelijker voor bezoekers.

1.5 Het zorgt voor ondersteuning van ruimtelijke ordening en planning
Erfgoedbeleid helpt de gemeente bij het integreren van erfgoed in ruimtelijke ordeningsprocessen, zodat bij nieuwe ontwikkelingen rekening wordt gehouden met de cultuurhistorische waarde van de omgeving. Dit draagt bij aan weloverwogen beslissingen omtrent bouw- en ontwikkelingsprojecten, waarbij erfgoedlocaties worden beschermd en behouden. Hierdoor ontstaat er een balans tussen stedelijke ontwikkeling en erfgoedbehoud, wat zorgt voor harmonie in het landschap en het voorkomen van ongewenste wijzigingen aan waardevolle erfgoedobjecten en -locaties.

1.6 Hiermee is er bescherming tegen verval en ongewenste veranderingen
Zonder richtlijnen of regels is erfgoed kwetsbaar voor verwaarlozing, verval, en ongepaste aanpassingen. Een erfgoedbeleid biedt een juridisch en beleidsmatig kader om bescherming te garanderen. Het geeft richtlijnen voor onderhoud, renovatie en herbestemming, zodat waardevolle elementen bewaard blijven en eigenaars worden gestimuleerd om de authenticiteit en integriteit van erfgoed te behouden.

2.1 Dit is nodig voor de uitvoering van het erfgoedbeleid
Voorliggende Erfgoednota moet bijdragen aan het bundelen en coördineren van activiteiten. De beleidsvoornemens opgenomen in het erfgoedbeleid zijn in hoofdstuk 6 uitgewerkt in concrete actiepunten. Hierbij is getracht om een integraal, samenhangend geheel aan beleidsuitgangspunten en instrumenten te formuleren die passen bij het ambitieniveau en de financiële mogelijkheden van de gemeente. De beleidsuitgangspunten zijn verder uitgewerkt in de thema's: (h)erkennen van erfgoed, het verbeteren van de kwaliteit van erfgoed en de beleving van erfgoed. Om de ambities welke in het erfgoedbeleid opgenomen zijn waar te kunnen maken zijn additionele middelen noodzakelijk. In hoofdstuk 6 is zoals vermeldt het uitvoeringsprogramma opgenomen.

Kanttekeningen
1.1 Landelijke ontwikkelingen staan niet stil.
Het erfgoedbeleid omvat een periode van zes jaar. In 2031 kan het beleid worden geactualiseerd en eventueel worden herzien. Op die manier kan worden aangesloten bij eventuele nieuwe landelijke ontwikkelingen. Uiteraard zal het ook onderdeel uitmaken van de tussentijdse evaluatie.

1.2 Mogelijk worden belangrijke lokale gegevenheden en karakteristieke elementen overgeslagen.
Om zoveel mogelijk lokale gegevenheden in het beleid te verwerken, is er bij de implementatie en uitvoering van het beleid veelvuldig contact met heemkundeverenigingen, musea en lokale (amateur)historici.

1.3 Er kan weerstand vanuit samenleving ontstaan
De bescherming van erfgoed wordt door de meeste eigenaren als belastend ervaren. Zij zijn vaak in de veronderstelling dat er bijvoorbeeld niks meer aan een karakteristiek pand mag worden veranderd. Deze vooroordelen kunnen door goede communicatie worden weggenomen. Over het algemeen vinden eigenaren van dergelijke panden dat tegenover de bescherming een financiële vergoeding (subsidie) moet staan. Het erfgoedbeleid voorziet hier niet in.

1.4 Participatie blijft een aandachtspunt
De afgelopen periode is ingezet op brede participatie. De werkelijkheid is echter dat niet alle aangeschreven personen/verenigingen/stichtingen gehoor hebben kunnen of willen geven aan de uitnodiging. De inzet is en blijft om langs de weg van inhoud participatie vorm te blijven geven. Hiervoor zijn gedurende de verdere uitwerking van het beleid ruim voldoende mogelijkheden, daarnaast hebben diverse verenigingen reeds aangegeven bij te willen (blijven) dragen.

Uitvoering
Nadat de Raad het erfgoedbeleid heeft vastgesteld, wordt het erfgoedbeleid stapsgewijs uitgewerkt zoals in het uitvoeringprogramma bij het beleid staat aangegeven. Communicatie en het creëren van bewustzijn en draagvlak maakt een belangrijk deel uit van het uitvoeringsplan. De beleidsvoornemens zijn daarnaast in hoofdstuk 6 verder uitgewerkt in concrete actiepunten. Hierbij is getracht om een integraal, samenhangend geheel aan beleidsuitgangspunten en instrumenten te formuleren die passen bij het ambitieniveau en de financiële mogelijkheden van de gemeente. De beleidsuitgangspunten en uitvoeringsaanpak zijn uitgewerkt in de thema's: (h)erkennen van erfgoed, het verbeteren van de kwaliteit van erfgoed en de beleving van erfgoed.

Waar nodig zullen de uitwerkingen van het beleid, zoals bijvoorbeeld de vaststelling van een omgevingsplan, verspreid over de komende 7 jaren ter besluitvorming aan de Raad worden aangeboden. Daarnaast zal in 2028 tussentijdse evaluatie van dit beleid plaatsvinden.

Communicatie en participatie
Het belangrijkste instrument tot behoud van erfgoed blijft echter het creëren van bewustwording en draagvlak bij inwoners en eigenaren van erfgoed. Veel erfgoed wordt niet als zodanig herkend en als gewoon ervaren. Inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere kwaliteiten die van het erfgoed uitgaan. Er wordt een communicatieplan opgesteld om bewustwording en draagvlak bij inwoners te creëren. Mogelijke communicatie instrumenten zijn websites, kranten, infobladen, (lokale) omroep, sociale media en informatiebijeenkomsten.

Financiële gevolgen
Wij willen in de periode 2025 tot 2031 uitvoering gaan geven aan het erfgoedbeleid. In hoofdstuk 6 van het beleidsstuk is in het uitvoeringsprogramma een tijdsplanning van de verschillende actiepunten aangegeven. Momenteel is circa 0.5 fte aan capaciteit beschikbaar voor het thema erfgoed. Om adequaat van start te kunnen gaan is additionele inzet noodzakelijk. Deze inzet richt zich met name op het programma deel (h)erkennen van erfgoed.

Tot aan met de periode van evaluatie is circa 1.0 fte extra capaciteit noodzakelijk om genoemde zaken op te pakken. Daarnaast zijn procesmiddelen noodzakelijk voor opdrachten te kunnen verstrekken t.b.v. uitvoering van deelopdrachten. Dit betekent dat het benodigd budget circa € 300.000,- bedraagt tot aan met de periode van evaluatie in 2028. Bij de evaluatie zal worden betrokken of de middelen voor de resterende periode voldoende zijn dan wel gemotiveerd moeten worden opgehoogd.

Grootboeknr	Kosten-soort	Inkomsten /Uitgaven	Structureel/ Incidenteel	32025	2026	2027	2028	Dekking
65500504	38060	Uitgaven	Incidenteel	300.000				Begrotingsruimte

Bijlagen
- Beleidsnota Erfgoedbeleid 2025-2031

Concept raadsbesluit

De raad van de gemeente Nederweert

Overwegende dat er behoefte is aan een gestructureerd erfgoedbeleid

Gezien het voorstel nr. 2024-75 van het college van burgemeester en wethouders d.d. 7 november 2024

Gelet op de noodzaak om erfgoedbeleid als onderdeel van de Omgevingsvisie vast te stellen

Besluit

Het Erfgoedbeleid 2025-2031 vast te stellen en stelt hiervoor een incidenteel krediet van € 300.000,- beschikbaar uit de begrotingsruimte 2025 ten behoeve van het realiseren van het uitvoeringsprogramma erfgoedbeleid 2025-2031.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 10 december 2024,

De raadsgriffier,	De voorzitter,
W. (Wil) Voorter	B.M.T.J. (Birgit) Op de Laak